

3 pav. Šurfe 4 atidengtas XV a. datuojamas sluoksnis iš V. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 3. 15th-century cultural layer unearthed in test pit 4, viewed from the W.

16th–18th centuries: household pottery and fragments of stove tiles, roof tiles, and striated bricks (Fig. 2). At a depth of 1.7–2.7 m (deeper in test pit 3), a layer of dark grey soil from the 15th century was found, measuring 15–20 cm in thickness (Fig. 3). It contained a few small potsherds, 2 pieces of clay plaster, a bovine tooth, and a partial tibia. The excavations determined that large areas of the plots at 4 and 6 Vanagėlio Street contain archaeologically valuable layers dating to the 15th–18th centuries (Fig. 1), as well as partial brick structures from the first half of the 20th century.

Pavel Vutkin

Bernardinų sodas

2023 m. Vilniuje, Bernardinų sode, buvo atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai naujų vandens fontanėlių vietose. Tyrimai buvo atliekami, nes minėti fontanėliai suprojektuoti saugomose Sereikiškių parko (UK 36119), Vilniaus senamiesčio (UK 16073), Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (UK 25504), Arkikatedros bazilikos, Žemutinės ir Aukštutinės pilių pastatų, jų liekanų ir kitų statinių komplekso (UK 642) teritorijose. Ištirtos 2 perkasos (18 ir 16 m^2 dydžio), žvalgytas maždaug 7 m^2 dydžio plotas.

1994–1995 m. Bernardinų sode atlikti archeologiniai tyrimai, kurių metu iškasta 13 šurfų (55 m^2 plotas), fiksuotas iki 2,2 m storio supiltinis gruntas. Nejudintas kultūrinis sluoksnis pasiektas 1,4–2 m gylyje. Kai kur buvo išlikęs iki 1,2 m storio XVII–XIX a. kultūrinis sluoksnis su negausiais radiniais, mūrinių statinių, medinių konstrukcijų, akmenų grindinių fragmentais (*LIIR*, f. 1, b. 2471). 2011 m. sode ištirtas 142 m^2 plotas. Jo P dalyje po 1–1,1 m storio XIX–XX a. piltiniu sluoksniu fiksuotas iki 1 m storio XVIII a. horizontas, o žemiau – žvyringas smėlis – įžemis. Parko P dalyje išskirti du horizontai: piltinis XIX a. II pusės–XX a. vidurio, o žemiau – XVII–XVIII a. Centrinėje parko dalyje fiksuoti iki 3 m storio piltiniai XIX–XX a. sluoksniai (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 472–477). 2012 m. tyrimai buvo tęsiami. Ištirtas 256 m² plotas. Piltiniai XIX–XX a. sluoksniai tęsėsi iki 1,1–1,8 m. Žemiau tirti 20–50 cm storio XVIII–XIX a. horizontai. Be to, žvalgytas 2059 m² plotas. Fiksuoti 1,3–1,5 m storio supiltiniai XIX–XX a. sluoksniai (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 506–519).

Sodo ŠV dalyje (B. Radvilaitės g. 8) buvo ištirta 18 m^2 dydžio **perkasa 1**. Jos Š dalyje po XX a. sluoksniais apie 1 m gylyje buvo aptiktas XX a. 3 dešimtmečio pamatas, priklausęs paviljonui, pastatytam Vilniuje tarpukaryje vykusioms Šiaurės mugėms. Žemiau pamato tęsėsi XIX a. horizontas – pamatas pastatytas ant maždaug 20 cm griuvenų sluoksnio. Po griuvenomis tirtas 40 cm juodas durpingas ir humusingas sluoksnis su XVI–XIX a. radiniais. Nuo 1,4 m gylio prasideda juodas drėgnas humusingas uždurpėjimas su XVI a. II pusės–XVII a. radi-

1 pav. Perkasos 1 stratigrafija pasiekus 1,8 m gylį. T. Bajarūno nuotr.

Fig. 1. Trench 1 in section, at a depth of 1.8 m.

2 pav. Perkasos 2 stratigrafija pasiekus 2,5 m gylį. P. Vutkino nuotr.

Fig. 2. Trench 2 in section, at a depth of 2.5 m.

niais (1 pav.). Jis tęsėsi iki 4 m gylyje esančio šlyno – įžemio. Be to, nuo maždaug 3 m gylio perkasoje pradėjo semtis gruntiniai vandenys.

Sodo P dalyje suprojektuoto fontanėlio vietoje detaliųjų tyrimų metu ištirta 16 m^2 dydžio **perkasa 2**. Čia iki 1,2 m gylio tęsėsi XIX–XXI a. suformuoti sluoksniai. Žemiau glūdėjo apie 40–60 cm storio smėlingas XVII a. vidurio–XVIII a. horizontas. Po juo tirti ploni sąnašiniai smėlio sluoksniai be radinių, o žemiau, 1,8–2 m gylyje, pasiektas šlapias žvyras su plytgaliais, čerpėmis ir XVI a. II pusės–XVII a. I pusės radiniais (2 pav.). Apie 2,2 m gylyje perkasoje pradėjo semtis gruntiniai vandenys. Įžemį bandyta pasiekti geologiniu zondu. Nustatyta, kad šlapias žvyras tęsiasi dar maždaug 60 cm, tai yra iki 3 m gylio. Žemiau prasideda šlapias smulkiagrūdis smėlis – įžemis.

Žvalgymai atlikti Bernardinų sodo R pakraštyje – žvalgytas apie 7 m^2 plotas. Po velėna ir žemiau buvusiu dirvožemiu iki maždaug 2 m tęsėsi piltinio pobūdžio pilkos spalvos žvyringas gruntas su plytgaliais, akmenimis ir čerpių fragmentais. Jame rasta XIX–XX a. radinių. Žemiau pasiektas apie 80–90 cm storio sąnašinio smėlio horizontas be radinių. Įžemis nepasiektas.

The Bernardine Garden

In 2023, detailed excavations and a survey were carried out in the Bernardine Garden in Vilnius. The excavations comprised two trenches (18 and 16 m^2). Trench 1 was located in the NW part of the garden. A foundation from the 1920s was found beneath 20th-century layers at a depth of around 1 m. Below, a 19th-century horizon was recorded. Underneath the rubble, a black, peaty, humus-rich soil was found, measuring 40 cm in thickness, with finds from the 16th–19th centuries. From a depth of 1.4 m, a layer of damp, black, humus-rich peat (Fig. 1) containing finds from the second half of the 16th to the 17th century was found, which extended down to a depth of 4 m where the natural layer was recorded. Trench 2 was located in the S part of the garden, where layers formed in the 19th–21st centuries reached a depth of 1.2 m. Below, a sandy horizon measuring 40–60 cm in thickness was recorded, dating to the mid-17th–18th centuries. Further down, the trench revealed thin layers of alluvial sand without finds. This was followed by wet gravel,

recorded at a depth from 1.8–2 m up to 3 m (Fig. 2), with finds from the second half of the 16th to the first half of the 17th century. The final layer was composed of natural, wet, fine sand.

Pavel Vutkin, Jurgis Sadauskas

P. Cvirkos aikštė

2023 m. liepos mėnesį Vilniuje planuota įrengti naują vandens gėrimo fontanėlį viešai erdvei P. Cvirkos aikštėje. Numatyta uždaru stūmimo būdu nutiesti 64 m ilgio vandentiekio tinklą ir 2 m ilgio buitinių nuotekų atkarpą. Atsižvelgiant į tai, jog ankstesnių archeologinių tyrimų metu aptariama vietovė tyrinėta tik fragmentiškai, nuspręsta prieš darbus atlikti žvalgomuosius tyrimus. Jų metu ištirti 3 2x1 m dydžio šurfai, iš viso 6 m² plotas (1 pav.).

Dabartinis Naujamiesčio rajonas apima tris senuosius Vilniaus priemiesčius: Lukiškes, Pohulianką ir Naujamiestį (senasis Naujamiesčio priemiestis formavosi į PV nuo senamiesčio). 2023 m. tyrimų vieta patenka į teritoriją tarp senųjų Lukiškių ir Pohuliankos rajonų. XV a. atsikėlus totoriams į Lukiškes (teritoriją nuo Neries upės Š iki Tauro kalno ir J. Jasinskio gatvių P), buvo pastatyti jų namai, mečetė ir įrengtos kapinės prie jos. Pohuliankoje Tauro kalno Š šlaite XVIII a. pabaigoje–XIX a. pradžioje buvo įrengtos Šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo bažnyčios parapinės kapinės, XIX a. kalno ŠV šlaite veikė Šv. Jokūbo ligoninės našlaičių kapinės, XIX–XX a. pradžioje V šlaite – choleros kapinės, XIX a. vidurio Tauro kalno R šlaite – žydų choleros kapinės, 1809–1958 m. ant Tauro kalno – evangelikų kapinės. Tauro kalno papėdėje susiformavo didelės, netaisyklingos posesijos, užstatytos mediniais laisvai stovinčiais namais. Dabartinė P. Cvirkos aikštė suprojektuota 1959 m. architekto V. Mikučianio.

Aptariamos vietos aplinkoje anksčiau tyrimai vykdyti 1992 m. V. Vainilaičio (*LIIR*, f. 1, b. 6421), 2006 m. T. Poškos (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 379–381), 2008 m. R. Šiaulinsko (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 417–418), 2010 m. I. Vaškevičiūtės (*ATL 2010 metais*, 2011, 2012, p. 416–419), 2011 m. V. Veževičienės (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 517–522), 2013 m. L. Girlevičiaus (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 355–366), 2014 m. L. Girlevičiaus ir S. Rutkovskio (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 630, nr. 311; p. 636, nr. 414), 2021 m. A. Šležo (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 626). Aktualiausi 2010 m. I. Vaškevičiūtės tyrimai Pamėnkalnio g. 6. apie 70 m į V nuo

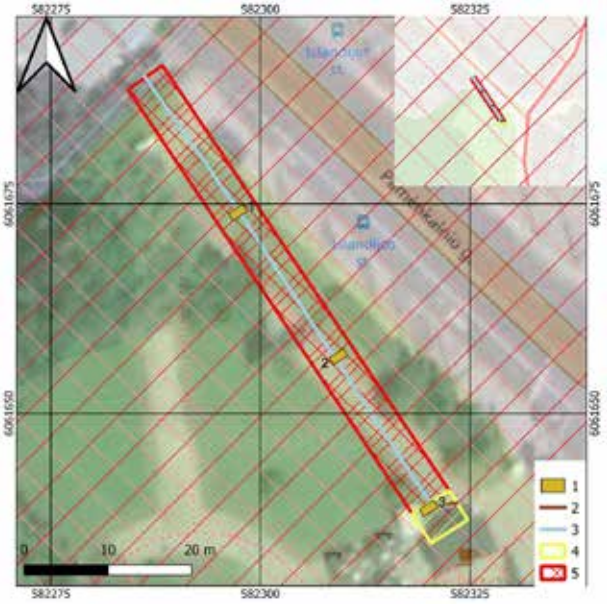

1 pav. Situacinis planas: 1 – 2023 m. tyrimai P. Cvirkos aikštėje; 2 – projektuojamas nuotekų tinklas; 3 – projektuojamas vandentiekis; 4 – rekomenduojami žvalgymai; 5 – rekomenduojami detalieji tyrimai. J. Sadausko brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – excavations in 2023; 2 – the proposed drainage network; 3 – the proposed water supply network; 4 – recommended survey area; 5 – recommended detailed excavation area.